

SORSKÉRDÉSEK

Trianon, 100

Trianon 100. évfordulóján*

Négy nagyszülőm közül három még a történeti Magyarországon született – kettő elszakított területen is: egyik nagyapám a felvidéki Barsbesén, a másik az erdélyi Kékesen. Egyedül anyai nagyanyám nem élt még a békediktátum aláírásának idején, illetve már ott növekedett édesanyja hasában, és 1920 decemberében már egy megcsönkített országban sírt fel. Ha nincs az I. világháború, meg sem születik – így én sem –, mert édesanyjának első férje a fronton maradt és így jöhetett dédapám a képbe. De, ha nincs Trianon, akkor későbbi férjével, nagyapámmal sem találkozok soha és akkor ugyancsak nem jöttem volna világra. Anyai nagyapámék egyébként Szamosújváron éltek, s édesapja (dédapám) elvesztette hivatalnoki állását a román impériumban. Aztán nem tette le a román államra a hűségesküt és a családnak el kellett hagynia a szülőföldet, a szép otthonát, azt a világot, amely a részükké vált. Trianon idején nemcsak egy országból szakítottak ki részeket, tagokat, hanem minden magyarból személyesen is, és azoknak a lelkéből pedig egy óriási darabot, akiknek el kellett hagyniuk otthonukat. Több mint négyszázezeren voltak ilyenek (köztük nagyapámék és még számos rokon), akiknek aztán vagonokban kellett hónapokig lakniuk. Ők végül Kaposvárra kerültek, ott folytathatták életüket. Ezen időszak elejéről van is egy kis emlékem, egy papírkokárda, közepén az „Erdélyt pedig nem adjuk” felirattal, a lefelé logó szalagrészen pedig Erdély címerével. Nagyapám 10 éves volt, amikor ezt az ünnepi énekkar tagjaként ajándékba kapta 1921. március 15-én. Ez lett aztán a könyvjelzője Raffay Ernő *Trianon titkai* című, 1990-ben megjelent könyvének, amit még nyolcadikos diáként kaptam ajándékba és olvastam el. (Azt hiszem, hogy még ma is sokan tudják, hogy milyen sokat jelentett ez a könyv a rendszerváltoztatás idején, harminc évvel ezelőtt.)

Nagyon sokan tudnának hasonlóan írni arról, hogy személyesen hogyan kötődnek Trianonhoz, hogy családjaik sorsát hogyan változtatta meg gyökeresen e szörnyű békediktátum. De a korszakkal foglalkozó történész kollégáim is egyértelműen azon az állásponton vannak, hogy ez mind a mai napig kihat országunkra, nemzetünkre. Még mindig itt él velünk, sőt, nagyon sokakban továbbra is traumaként. A 100 éve aláírt, ránk oktroyált békeszerződés nemcsak dédszüleim és nagyszüleim életét határozta meg, hanem rám nézve is komoly és felismerhető következményekkel járt.

Racionálisan nézve is így gondolom, ha pedig az érzelmi részét veszem elő e kérdésnek, akkor azt mondhatom, hogy nekem személyesen is fáj Trianon, miközben én 56 évvel később születtem. Ez a fájdalom és egyben a gyökerekhez való ragaszkodás ifjúkoromtól egyre csak nőtt bennem, amikor elkezdtem Erdélybe járni és felkutatni családom történetét, azokat a helyeket, ahol őseim éltek-haltak. Érdekes és életre szóló élmény volt számomra, amikor pl. 21 éves koromban leszálltam a távolsági buszról a kalotaszegi Magyargyerőmonostoron és megcsapott a friss hegyi levegő és megláttam az Árpád-kori református templom sudár tornyát. Abban a pillanatban az volt az érzésem, hogy hazaérkeztem. És aztán

* Ez az írás a Honismereti Szövetség honlapján 2020. június 4-én megjelentnek javított és bővített változata.

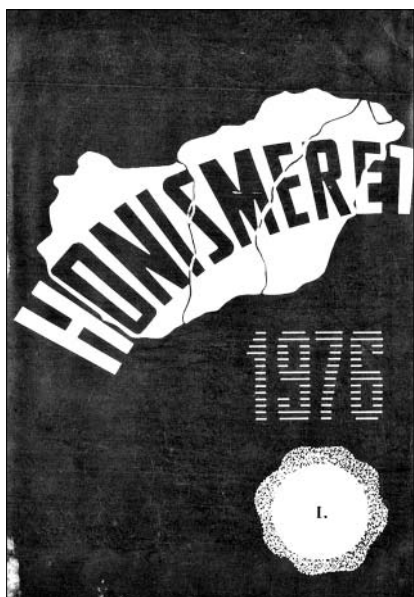
ismeretlenül, előzetes bejelentkezés nélkül bekopogtattam a református parókián, néhány nappal később pedig abban a padban ültem az istentiszteleten, ahol az őseim generációról generációra. Nem tudom leírni teljesen, hogy igazából mit éreztem – boldogságot és büszkeséget biztosan. Kolozsváron, a Házsongárdi híres temetőbe én úgy mehettem, hogy családi sírt keresek fel. Később megadatott, hogy ünnepi koszorúzáson is részt vegyek ott, jeles szépnagybátyám, Erdély híres reformkori bányamérnöke, költője, Kossuth tanácsosa síremlékénél. És tele van a „*kinces város*” olyan épületekkel, ahol rokonaim éltek és ez igaz még Erdély sok-sok pontjára a Mezőségben és a Székelyföldön is. Számomra ezek a helyek fontosak, lelkileg nagyon kötődöm hozzájuk.

Eddig személyes kötődésemről írtam, de lényegesnek tartom azt, hogy általánosabban is megfogalmazzam néhány ezzel kapcsolatos gondolatomat. Meggyőződésem, hogy magyarként továbbra is mindenki érezheti azt – a trianoni tragédia ellenére is –, hogy bár fizikai értelemben elszakították, mégis, lelki értelemben nem tudják elvenni tőlünk ezeréves országunk területeit (ha ragaszkodunk hozzá, ha fontos a számunkra). Ezért értékes minden ilyen célú kirándulás, nyaralás, tanulmány- vagy zarándokút, illetve kutatás, mert megismerhetjük közös hazánkat, közös múltunkat. Egy magyar otthonosan érezheti magát mindenhol a Kárpát-medencében, és gazdagabbá válhat az, aki megismeri azt a hazát, amely lelki értelemben nem csupán 93 ezer négyzetkilométernyi területre korlátozódik, hanem a 100 éve elvett országrészekre is.

A honismereti mozgalom hat évtizede dolgozik azon, hogy mindenki ismerje meg szülőföldjének, hazájának értékeit, hagyományait, szépségeit. Helytörténeszeket, honismereti kutatókat tömörítő szervezetünk mindig is a történeti Magyarországon gondolkodott, amikor a hagyományörzés és -átadás munkáját végezte. Ez még akkor is így volt, ha szervezetileg, jogilag csak a csonka ország megyéiben működhattunk. Sok példát lehetne hozni arra, hogy mi mindent tett mozgalmunk a nemzeti összetartozásért. Egyáltalán azért, hogy ne azon határok közt fogalmazzuk meg magunkat, amelyeket megszabtak nekünk Trianonban, majd később Párizsban. Gyakran megemlítem, amikor a Honismereti Szö-

vetséget kell bemutatnom, hogy ezt a gondolkodást, meggyőződést honismereti közösségünk nehéz időkben, erős ellenszélben is vállalta: az 1970-es években pl. *Honismeret* című lapunk borítóján ugyan a trianoni Magyarország térképe, kontúrja szerepelt (mert csak az szerepelhetett), de úgy, hogy a folyóirat címének az országon átfutó betűiből az első és az utolsó már direkt az országhatáron kívülre esett. E szimbolikus jelzés mellett ez a hozzáállás a tartalmi munkában is folyamatosan megjelent. Természetes célkitűzés, hogy e közösséget gazdagító munkát folytatnunk kell! A lo-kálpatriotizmust, amely összetartó erő, táplálni kell továbbra is és összekötni szülőföldjeinket lélekben egy nagy egésszé.

Trianon évfordulóján emlékeznünk kell a nemzetünket sújtó igazságtalan békediktátumra, annak következményeire, hogy mi mindent veszítettünk. Az emlékezés jogát senki nem veheti el tőlünk, bár próbálkozások sajnos még manapság is vannak erre. A gyerekeknek, fiataloknak is el kell mondanunk, hogy mit je-

lentett Trianon, lehetőleg nem tananyagszerűen, hanem élményszerűen. Magam többször elgondolkodom, hogy ezt hogyan lehetne eredményesen megtenni. Nyilván, ha egy család vagy település konkrét sorsán keresztül beszéljük el a nagy történelmi traumát, akkor átérzhetőbbé válhat. Ehhez is adhat muníciót, segítséget a honismereti, helytörténeti kutatás.

Akik nem értik a Trianon utáni Magyarország fájaldalmát és érthető revíziós törekvéseit, és azt, hogy ez sokaknak még most is fájhat, illetve természetes módon szomorúságot okozhat, azok talán azt is egyszerű beletörődéssel fogadnák, ha most, egyszer csak elvennék tőlünk határ menti, határ közeli városainkat és környező vidékeiket: Sopront („a leg-hűségesebb város”-t), Győrt, Esztergomot, Balassagyarmatot („a legbátrabb város”-t), Miskolcot, Nyíregyházát, Debrecent, Gyulát, Szegedet, Pécsét, Zalaegerszeget, Kőszegét...? – Mi lenne ez, ahhoz képest, amit elvesztett ez az ország, a magyarság 100 éve? Szinte semmi ahhoz képest, és mégis milyen fájdalmas és elfogadhatatlan lenne!

Az emlékezés, a gyászmunka egy nemzet jövője szempontjából is szükséges, emellett viszont az is nagyon fontos, hogy az ne menjen át mérhetetlen gyászba, pusztá önsajnálatba, mert az bénítóan hathat közösségünkre. Inkább gondoljuk arra, hogy immár kötelez minket elődeink, a Trianont megelőző és azután születő nemzedékek küzdelme is, akik keservesen nehéz időkben biztosították, hogy „*Megfogyva bár, de törve nem, / Él nemzet e hazán.*” A Nemzeti Összetartozás Évében az emlékezésen túl ezért ünnepelnünk is lehet – ünnepelni megmaradásunkat, és azt, hogy bár szétszakították ezeréves országunkat, nemzeti összetartozásunkat sohasem tudták megszüntetni. (Bár az elmúlt száz esztendőben mindent megtettek ezért az utódállamok.) Trianon 100. évfordulóján beszélnünk kell a múlt történéseiről, a jövő terveiről, de aztán mindenképpen cselekednünk kell (megfontoltan, kitartóan, építő jelleggel). Mindenkinek a maga területén. Közhely ez, de nemcsak személyi vonatkozásban igaz, hanem egy nemzeti közösségre nézve is.

A nemzeti összetartozás érzése egy természetes érzés bennem, jó érzés, boldogságot adó, immunerősítő. Egyedül persze nem az igazi, de azt is tudom, hogy nagyon sokan vannak, akik így éreznek, hasonlóan gondolkoznak, akiknek igaz valóság *a haza a magasban...* A honismerők nagy családjában, minden együttlétünkben megélhetem ezt és ezért hálát adok e gyászos évfordulón is.

Végül minden Kedves Olvasónk figyelmébe ajánlom ez évi utolsó számunkat, amely ezúttal a szokásosnál négy ívvel bővebb terjedelemben jelenik meg. Trianonnal foglalkozó tematikus lapszámunkban közölhetjük Áder János köztársasági elnök úrnak a 100. évfordulón elmondott országgyűlési beszédét, előadását, Szilágyi Péter miniszteri biztos úr összefoglalóját A Nemzeti Összetartozás Évéről és a *Sorskérdések* rovatban ezeken kívül még két érdekes és elgondolkoztató írás olvasható. Az *Iskola és Honismeret* rovatban is megszólal a trianoni fájdalom Móricz Zsigmond szavaival, akinek végső intelmét, azt hiszem, nemcsak kortársaihoz intézte. Rengeteg családi történet is van – én is szóltam a sajátoméról –, a *Hagyomány* rovatban egy-egy család sorsának bemutatásával elevenedik meg, válik átélhetőbbé a Trianon-trauma. Az *Emlékhelyek* rovatban az első helyen áll az a sátoraljaújhelyi Magyar Kálvária, amely az idei csonka-émlékévkben újra különleges figyelmet kaphatott. A *Termés* rovatban több írás is foglalkozik Trianonnal. Drasche-Lázár Alfrédrol, a békediktátum egyik magyar aláírójáról keveset tud a közvélemény ma már, ezt orvosoljuk valamelyest most. Több szó esett viszont Trianon kapcsán mindig is Magyarország bányászati veszteségeiről, mégis érdemes elolvasni Izsó István szakszerű és informatív írását e témában. Nagyon érdekes tanulmányt közöl számunkban Máté György etnográfus, aki arról ír, hogy Trianon milyen változást hozott a népi árucserében, hogyan alakult ki és működött ennek következtében pl. az Ipoly mentén a csempészet. Számos cikk

és tanulmány követi még egymást ebben és a következő rovatokban, így az utolsóban, a recenziókat közlőben is, amelyek jórészt a 100. évforduló apropójából születtek. Remélem, változatosnak, érdekesnek, tartalmasnak találja majd Trianon-számunkat a T. Olvasó!

Úgy gondolom, hogy a jövőben is nagyon fontos lenne – persze természetes is –, hogy a honismereti mozgalom folyamatosan foglalkozzon ezzel a témával, rendületlenül segítse a nemzeti tragédiánk feldolgozását, közös múltunk megismerését, egyben a gyászos következmények lehetséges feloldását, a nemzeti összetartozás érzésének erősítését. A következő év talán több alkalmat és lehetőséget nyújt majd a számunkra, hogy kitűzött céljainknak e téren is jobban megfelelhessünk.

Debreczeni-Droppán Béla

Áder János köztársasági elnök beszéde A Nemzeti Összetartozás Napján az Országgyűlés emlékülésén*

„Bevallom, hogy ezt a turáni törzset éles ellenszennvel szemléltem és szemlélem ma is. Miként rokonaik, a törökök sokat romboltak és semmit sem alkottak. Budapest hamis város minden eredetiség nélkül. Századokon át a magyarok elnyomták nemzetiségeiket. A szabadulás és a megtorlás órája érkezett” – írta – 1919-ben Harold Nicolson angol diplomata, akinek jelentős szerep jutott a trianoni határok megállapításánál.

Tisztelt Miniszterelnök Úr! Tisztelt Házelnök Úr!

Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Országgyűlés!

Mit tudott ez a diplomata Magyarországról? Szent István államalapításáról, első királyunknak az *Intelmeiben* megjelenő bölcsességéről, Szent László vitézségéről, Hunyadi János bátorságáról, a világraszóló nándorfehérvári diadalról?

Mit tudott Mátyás reneszánsz udvaráról, Európában párját ritkító könyvtáráról és annak kódexeiről, a reformkor szellemi óriásairól, 1848-as szabadságharcunkról, vagy az első világháborút megelőző fél évszázad gazdasági lendületéről, tudományos vívmányairól?

Nicolson minderről keveset tudott. De a magyarok jövőjét – a döntésben részt vevő diplomataként – mégis alapvetően befolyásolta.

Tisztelt Ház!

Száz évvel ezelőtt ezen a napon – június 4-én – Magyarország gyászolt.

Budapest is feketébe öltözött. A zászlókat félárbócra eresztették. Az újságok gyászkeretben jelentek meg. Az üzletek zöme, az iskolák és a hivatalok zárva voltak. A buszok és a villamosok megálltak. A fővárosban és mindenütt Magyarországon zúgtak a harangok. A magyarok öt percig csendben álltak.

A veszteséget, a megaláztatást, a törvénné tett törvényteleniséget egyetlen magyar sem tudta feldolgozni.

---

* Elhangzott 2020. június 4-én.